

Finansal Raporlama Skandalları ve Mali Tabloların Güvenirliliği

Mustafa ARI*

Özet: Başta ABD ve diğer bazı ülkelerde ortaya çıkan finansal raporlama skandallarından sonra, mali tabloların güvenirliliği sorgulanmaya başlanmıştır. Bu makalede; mali tabloların güvenirliliği kaynak güvenirlilik teorisi kapsamında incelenerek, mali tablolara karşı oluşan güven kaybının nedenleri literatür araştırması ile ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: finansal raporlama skandalları, beklenti boşluğu, kaynak güvenirlilik teorisi, mali tabloların güvenirliliği, kurumsal yönetim.

Financial Reporting Scandals and Credibility of Financial Statements

Abstract: After the financial reporting scandals have occurred in USA and other countries, credibility of financial statements had been questioned. In this study, credibility of financial statements examined in the extent of source credibility theory and reasons of the loss of the confidence in financial statements have been revealed by literature review.

Keywords: financial reporting scandals, expectation gap, source credibility theory, credibility of financial statements, corporate governance.

GİRİŞ

Mali tablolar işletme paydaşlarının işletmeden bilgi almak için kullandıkları en önemli araçlardan biridir. Bu araçların düzenlenme amaçlarına ulaşabilmeleri için, mali tablo kullanıcılarının ihtiyaç duyduğu bilgileri karşılaması gerekir. İşletmeyle ilgili menfaat sahiplerinin işletme hakkında doğru, zamanında ve anlaşılabilir bir biçimde bilgilendirilmesi gerekir. Menfaat sahiplerinin, çıkarlarının korunup korunmadığı konusunda şüphelerinden arınabilmeleri için, işletme hakkında sürekli doğru ve dürüst bilgiler sunulması gereklidir. Menfaat sahiplerinin ihtiyaç duyduğu bu bilgilerin çok büyük bir kısmı finansal tablolar aracılığıyla finansal raporlama kapsamında kamuoyuna sunulmaktadır.

Son yıllarda, özellikle Enron, WorldCom vb finansal raporlama skandallarının temel nedenlerinden biri olan çıkar çatışmaları nedeniyle, finansal raporlama sürecinde etkin olan işletme üst yöneticilerinin finansal tablolar üzerinde kendi istekleri ve çıkarları doğrultusunda yapmış oldukları çarpıtmalarla birlikte kurumsal yönetim başarısızlıkları mali tablolara olan güven azalmasının en önemli nedenleri arasında gösterilmektedir. İşletmelerin gerçek durumlarını yansıtan “gerçek aynalar” olarak algılanması gereken finansal tablolar; işletmelerin gerçek durumundan farklı olarak, finansal raporlama sürecinde etkin olanlar, özellikle şirket yöneticilerinin istediği şeyleri yansıtan “sihirli aynalar” olarak algılanmaya başlanmıştır. Bu durum finansal tablolara olan güveni de azaltmıştır. Finansal tabloların oluşmasında finansal raporlama sürecine katılan tüm unsurlar etkili olmaktadır. Finansal raporlama sürecine, şirket yönetiminin en alt kademesinden başlayarak üst yönetim takımı başta olmak üzere, iç denetçiler, yönetim kurulu, denetim komitesi ve bağımsız denetçiler katılmaktadır. Bir işletmede finansal raporlama sürecine katılanların tamamı kurumsal yönetim

kapsamında olduğu için, raporlamaya olan güvensizliğin nedenlerinden en önemlisi, kurumsal yönetim uygulamalarındaki başarısızlıklar olmuştur.

Bu çalışmanın amacı; özellikle uluslar arası finansal raporlama skandalları ile dünya gündemine ağırlıklı olarak gelen, mali tablolara karşı oluşan güven azalmasının nedenlerini literatür araştırmasına dayanarak ortaya koymaktır.

Uluslararası Finansal Raporlama Skandalları

A.B.D. şirketlerinde sermaye piyasasına raporlanan “ticari kar” ı gösteren mali tablolar seti ve devlete raporlanan “mali kar” ı gösteren mali tablolar seti birbirinden farklıdır. Enron, Tyco ve Xerox şirketlerinde vergiden kaçınmak amacıyla mali karı olduğundan düşük, ticari karın ise şirket yönetimlerinin manipülasyonu ile olduğundan yüksek gösterildiği anlaşılmıştır (Desai, 2005: 171).

WorldCom, Qwest, Tyco ve Global Crossing şirketlerinin finansal raporlama hilelerinin neden olduğu piyasa kapitalizasyonu kaybının 460 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir (Aslan ve Arzova, 2004: 74). Enron şirketinin hızlı bir şekilde çöküşü, sermaye piyasalarındaki yatırımcıların güveninin sağlanması açısından temel oluşturan finansal raporlama ve denetim sistemlerinin tümünün ağır bir şekilde eleştiri almasına neden olmuştur (Shaikh ve Talha, 2003: 517). Hileli finansal raporlama yapan şirketler; iflas, sahiplerinin değişmesi, hisse senedi fiyatlarının hızlı ve önemli ölçüde düşmesi, borsada listeden çıkarılması gibi sonuçlara katlanmışlardır (Rezaee, 2005: 280).

Enron

Enron şirketi 1996–2000 yılları arasında ortaklarına 1,8 milyar dolar gelir elde ettiğini raporlamasına rağmen, vergi idarelerine 1 milyar dolar zarar bildirmiştir (Shaikh ve Talha, 2003: 517). Employee Benefit Research Institute ve The Investment Company Institute tarafından yapılan bir çalışmaya göre; şirketin toplam varlıklarının üçte biri çalışanların emeklilik fonlarından oluşmakta olduğu anlaşılmıştır. Şirketin iflası ile birlikte çalışanlar sadece işsiz kalmadı, aynı zamanda yatırımlarını da kaybetmiş oldular (Toraman, 2002: 89). Finansal tablolarda gözükken kayıpları azaltmak, karları arttırmak, Enron’un gireceği enerji sektöründe kredibilitesini azaltabilecek olan bilançosunda gözükken fazla borçlarının görünmemesini sağlamak amaçlarıyla; kendi hisse senetlerini senet veya nakit karşılığında “özel amaçlı şirket”e transfer etmiştir (Otlu ve Uğur, 2006: 120-122). Burada finansman maliyetlerinin azaltılması için bilanço dışı finansman tekniği olarak “özel amaçlı şirket” tekniğinden yararlanılmış fakat başarıya ulaşamamıştır.

Arthur Andersen bağımsız denetim firması, 1999 ve 2000 yılında Enron firması için hazırlamış olduğu müşteri risk analizinde “Enron’un saldırgan kazanç hedefleri vardır ve bu hedeflere ulaşmak için çok sayıda karmaşık işlemler yapmaktadır” ifadesini kullanarak, şirketin maksimum risk düzeyinde olduğunu belirtmesine rağmen, özel amaçlı girişimlerine ilişkin muhasebe uygulamalarını genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uydurma çabası içine girmiştir (Özbirecikli, 2006: 13). Bu durum, Enron’un finansal raporlama süreciyle ilgili olarak bağımsız denetim firmasının sorumluluğu hakkında ipuçları vermektedir.

* Öğr. Gör. Dr., Bilecik Üniversitesi, Gölpaazarı MYO, Muhasebe Programı.

Enron'un çöküşü ile birlikte; kurumsal yönetim sisteminin etkinliği, bağımsız denetim ve sermaye piyasalarının temelini oluşturan finansal raporlama, kamuoyu çıkarlarını korumak amacıyla sorgulanmaya başlanmıştır (Shaikh ve Talha, 2003: 518). AICPA'nın özel finansal raporlama komitesi, mevcut finansal raporlama modelinin yeterliliği konusunda hareketle; şeffaflık, açıklık ve risk bazlı finansal raporlamanın gerekliliğini gündeme getirmiştir (Walker, 2002b: 22).

WorldCom

WorldCom şirketi 1996–2000 yılları arasında ortaklarına 16 milyar dolar kar ettiğini raporlamasına rağmen, vergi idarelerine 1 milyar dolardan daha az vergilendirilebilir kar raporlamıştır (Shaikh ve Talha, 2003: 517). WorldCom fiber optik ve veri iletim hatlarına ödenen kira giderlerini aktifleştirerek, karını 3,8 milyar \$ şişirmiştir. SEC'in WorldCom ile ilgili dosyasının 5. sayfasında yer alan tabloda, 2000 yılı 3. çeyreği ile 2002 yılı 1. çeyreği aralığında, raporlanmış olan hat maliyetleri toplam 49.13 milyar \$ iken gerçek hat maliyetleri 57.1 milyar \$ olarak yer almıştır (Özbirecikli, 2006: 9).

Bağımsız denetim firması Arthur Andersen, 31 Aralık 2001 tarihinde sona eren döneme ait olarak 6 Şubat 2002 tarihinde sunmuş olduğu raporda "yönetimle aramızda finansal tablolar açısından önemli sayılacak veya hazırlamış olduğumuz denetçi raporunda değişiklik yapmamıza neden olabilecek bir uyumsuzluk bulunmamaktadır" ifadesi kullanılmaktadır. Bütün bunlar, denetim firması Andersen'in, WorldCom şirketinin genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine aykırı olarak yapmış olduğu muhasebe işlemlerini anladığını fakat denetim raporlarına etkisini yansıtmadığı için kusurlu davrandığını göstermektedir (Özbirecikli, 2006: 10).

Finansal Raporlama Skandallarının Çıkış Nedenleri

Yönetim kurulu ve denetim komitesinin gözetim fonksiyonlarındaki eksiklikler, açgözlü ve kibirli şirket yönetimleri, üst yönetim tarafından işlerin uygun olmayan şekilde yürütülmesi, etkin olmayan denetim fonksiyonları, gevşek düzenlemeler, yetersiz ve fazla şeffaf olmayan finansal açıklamalar, dikkatsiz yatırımcılar gibi birçok faktör son muhasebe skandallarını ortaya çıkarmıştır (Rezaee, 2005: 288). Yetersiz muhasebe düzenlemelerinin kötü niyetli uygulayıcılar tarafından manipüle edilmesi, yetersiz muhasebe uygulamalarını ortaya çıkarmıştır (Penman, 2003: 78-79). Muhasebe skandallarından önceki on yıllık süre boyunca, şirket performanslarının olumlu olarak gösterilmesi yönünde piyasa baskılarının dramatik bir şekilde artmış olduğu görülmektedir. Bu baskılar yatırımcılar için daha iyi gözükten sonuçları üretirken, diğer taraftan yönetim takımını tehlike sınırına doğru iterek daha yüksek bir ölümcül riski ortaya çıkarmıştır (Livinston, 2002: 6). Burada piyasa baskılarına dayanamayan bazı şirket üst yöneticileri kendi çıkarlarını da öncelemeye yarayan bazı finansal tablo hilelerini tercih edebilmişlerdir.

Şirketler tarafından belli amaçlarla kurulan özel amaçlı girişimler (Ö.A.G.- Special-Purpose Entities) A.B.D.'deki muhasebe düzenlemelerine göre bilanço dışı bırakılabiliyordu. Şirketin kredi oranlarını koruması gerekliliği düşünülerek, borçlarını gizlemek amacıyla özellikle üç ayrı Ö.A.G Enron tarafından kullanılmıştır (Sinleton-Green, 2002: 92). Ö.A.G.ler şirket zararlarını gizleme, ihtiyaca göre kar oluşturma, bilanço dışı tutmak istediği varlık ve borçları gizlemek amacıyla büyük bir ustalıkla Enron tarafından kullanılmıştır. Ancak, Ö.A.G.'in

gereğinden fazla ve kural dışı, kontrolsüzce kullanımı Enron'un sonunu getiren en önemli nedenlerden biri olmuştur (Parlakkaya, 2004: 73-74).

Bir defasında, A.B.D.'de elektrik ve doğal gaz sözleşmeleri ile ilgili finansal türevleri kullanan en büyük şirket konumuna gelen Enron şirketi tarafından finansal türevler çok yoğun bir şekilde kullanılmış, Aralık 2001'de iflas masasına başvurması nedeniyle sermaye piyasasında 80 milyar \$ zarara neden olmuştur (Rezaee, 2002: 38). Beş büyük muhasebe denetim şirketinden biri olan Arthur Andersen, Enron şirketine eş zamanlı olarak danışmanlık ve bağımsız denetim hizmeti verdiği için çıkar çatışmasına neden olmuştur (Toraman, 2002: 88). Bir bağımsız denetçinin denetimini yaptığı bir şirketin aynı zamanda danışmanlığını yapmış olması durumunun, denetçi bağımsızlığına zarar vereceği literatürde birçok araştırmacı tarafından paylaşılan bir görüştür.

Finansal Bilgi Güvenirliliği

Finansal raporlamanın temel unsuru olan mali tablolar, rakamlarla ifade edilmiş bilgilerden oluşmaktadır. Bu açıdan finansal bilgilerin güvenilirliği, mali tabloların, dolayısıyla finansal raporlamanın güvenilirliği olarak ele alınmıştır. Finansal raporlamanın güvenilirliği, raporlama sürecine katılmış bölüm, kişi ve grupların rollerini ne şekilde yerine getirdiğine bağlı olarak değişebilmektedir.

Kaynak Güvenirlik Teorisi

Kaynak güvenirlik teorisi (source credibility theory) "mesajın kabul edilebilmesi açısından konuşanın güvenilirliği önemlidir" şeklinde ilk defa Aristotle tarafından değerlendirilmiştir (James, 2000: 3-4). Bu teoriye göre bilginin güvenilir olabilmesi için bilgi kaynağının güvenilir olarak algılanması gerekir. Bir kaynak ne kadar fazla uzmanlığa ve ne kadar az ön yargı eğilimine sahip olursa, o ölçüde daha fazla güvenilir olarak algılanır (DeZort ve diğerleri, 2003: 192). Finansal bilgi kaynaklarının daha yeterli (uzman) ve daha objektif olarak algılanması, finansal raporlamaya olan güveni de arttıracaktır (James, 2004: 18). Eğer kamuoyunun profesyonel muhasebecilerin yargıları hakkında bir güvene sahip olmaları isteniyorsa, her şeyden önce, muhasebecilerin yeterlilik ve dürüstlük özelliklerini kazandıklarını göstermeleri gereklidir (Meigs ve Meigs, 1992: 30). Bilgi kaynağı yeterlilik ve objektiflik kriterlerine uyduğu ölçüde bilginin güvenilirlik algılanmasının olumlu yönde artacağı beklenir.

Nitekim mali tablolar işletme yönetiminin iddialarından oluşmaktadır. İşletme yönetiminin bu iddialarına güvenilirlik kazandırmak amacıyla bağımsız denetçiler, mali tabloların genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlanıp hazırlanmadığı, işletmenin durumunu doğru bir şekilde yansıtmayı yansıtmadığı hakkında genel bir görüş bildirerek denetlenmiş mali tablolar ortaya çıkmaktadır. Bilgi kaynağı olarak; denetim komitesi, işletme yönetimi, iç denetim ve bağımsız denetim en önemli unsurlardır. Kaynak güvenirlik teorisine göre, denetim komitesi, işletme yönetimi, iç denetim ve bağımsız denetimin güvenilir olarak algılanması, mali tabloların güvenilirliğini arttıracaktır.

Mali Tabloların Güvenirliliği

1990'lar boyunca muhasebe mesleği daha çok etik konular ve bağımsızlık standartları ile uğraşırken, muhasebenin asıl konusu olan kamuoyu çıkarlarının korunması üzerinde fazla durulmamıştır. Kamuoyunda muhasebeye karşı büyüyen bir

güven eksikliği oluşmuş, bağımsız denetimin başarısızlıkları yanlış bir şekilde şirket başarısızlıklarına neden olmuş ve bunun sonucunda denetimin etkinliği, güvenilirliği sorgulanmaya başlanmıştır (Rezaee, 2004: 136). Muhasebe veya finansal bilgilerin yeterli, tarafsız ve güvenilir olmaması, önemli ölçüdeki ekonomik kaynakların kaybı veya yanlış kullanımı ile sonuçlanan yanlış kararların alınmasını ortaya çıkarmaktadır (Brownlee II ve diğerleri, 1994: 233).

Halka açık şirketlerin çıkarmış olduğu hisse senetlerine yatırım kararlarında çok etkili olan finansal tablolar üzerindeki kamuoyu güveni çok büyük ölçüde bağımsız denetçilere bağlıdır (Walker, 2002b: 7). Bağımsız denetimden geçmiş olan finansal tablolara olan kamuoyu güveni; makul yatırımcıların bağımsız denetçileri, denetimini yaptığı şirket ile herhangi bir çıkarı veya çıkar çatışması ilişkisi bulunmayan, bağımsız, mesleğinde uzman kişiler olarak algılamalarına bağlıdır (Walker, 2002a: 13). Hodge yapmış olduğu çalışmada, güvenilirlik ile denetçi bağımsızlığı arasında pozitif ve anlamlı bir korelasyon olduğunu ortaya koymuştur (Hodge, 2003: 44). Güven algılaması ile ilgilidir. Denetçinin bağımsızlığı, daha doğrusu finansal bilgi kullanıcıları tarafından algılanan bağımsızlığı arttıkça, denetlenmiş finansal tabloların güvenilirliğinin de artmaktadır.

Beklenti Boşluğu

Mali tablolara olan güven azalmasının temel nedenlerinden biri de finansal bilgi kullanıcılarının beklentilerinin, finansal raporlama ile karşılanamaması nedeniyle ortaya çıkan beklenti boşluğu (expectation gap) dur. Finansal bilgi kullanıcıları şirketlerle ilgili kararlar alırken daha çok ilgili şirketlerin denetlenmiş mali tablolarını kullanırlar. Mali tabloların sundukları ile mali tablo kullanıcılarının beklentileri arasındaki farklılıkların artması güvensizliği doğurmuştur. Geleneksel mali tablolar finansal bilgi kullanıcılarının beklentilerini tam olarak karşılamaktan uzaklaşmıştır.

Bilgi kullanıcılarının büyük kısmı; sürdürülebilirlik gelişimi, örgütsel risk yönetimi ve anlatım şeklinde raporlama gibi geniş örgütsel performansların daha iyi anlaşılmasını sağlayan bilgilere ihtiyaç duymaktadırlar ki, bu bilgilerin çoğu geleneksel finansal raporlama modeli ile sağlanamamaktadır (IFAC, 2004:6). Anandarajan, Kleinmen ve Palmon (2000) tarafından yapılan çalışmada; gelişmekte olan dijital ekonomi; geleneksel finansal raporlama sistemi içinde tam değerleri ile sunulamayan; sermaye yatırımları, araştırma geliştirme harcamaları, marka değeri, piyasa değeri, müşteri bağlılığı, entelektüel sermaye ve diğer maddi olmayan şirket aktiflerini uygun değerleri ile göstermek için bir değer raporlama modeline ihtiyaç duymaktadır (Rezaee, 2002: 36). Özellikle Enron vb finansal raporlama skandallarından sonra, geleneksel finansal raporlama modelinin yeterliliği sorgulanmış, daha fazla şeffaflık, anlaşılabilirlik, daha zamanlı bilgi ve risk-içerikli raporlama gibi konular gündeme gelmiştir (Walker, 2002b: 9).

Mali Tablo Kullanıcılarının İhtiyaç Duyduğu Bilgiler

Mali tabloların amacı, bilgi kullanıcılarına yararlı bilgiler sağlayarak daha doğru kararlar almalarını sağlamak olduğu için, finansal tablolar kullanıcı ihtiyaçlarını yansıtacak şekilde yapılandırılmalıdır (United Nations, 2003: 2). Günümüzün dijital bilgi tabanlı ekonomisinde, genelde mali tablo kullanıcıları özelde piyasa katılımcıları; finansal raporlama ile, finansal olmayan bilgilerin daha fazla açıklanmasını, geleceğe dönük bilgilere daha fazla yer

verilmesini, maddi olmayan aktifler hakkında daha da fazla bilgi sunulmasını talep etmektedirler (Rezaee, 2002: 35). Finansal raporlama ile ilgili düzenleme ve uygulamalar bilgi teknolojilerindeki hızlı gelişmelere tam olarak ayak uyduramadığı için mali tablo kullanıcılarının bilgi ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamamaktadır.

Mali tablolar tarihi bilgiler sunmasına karşın, bilgi kullanıcılarının daha çok, gelecekte şirketin finansal ve faaliyet durumunun ne olacağı ile ilgili bilgilere ihtiyacı vardır. Yeterli güvenilirlikte olmaları ile ilgili biraz şüphe olmasına rağmen finansal tahminler mali tablo kullanıcılarının ihtiyaç duyduğu bilgiler ile doğrudan ilişkilidir (Brownlee II ve diğerleri, 1994: 245-246). Mali tablo kullanıcıları bağımsız denetçilerden, denetlenen şirketin yaşamını sürdürebilme kabiliyetini tehdit eden bilirsizlikleri araştırıp rapor etmesini beklemektedir (Shaikh ve Talha, 2003: 526). Bununla birlikte mevcut bağımsız denetim genel olarak, tarihi bilgileri içeren finansal tabloların doğruluğu, gerçekliği ve önceden belirlenmiş kıstaslara uygunluğu hakkında makul bir güvence vermekle sorumludur.

Genel olarak mali tablo kullanıcıları şu sorulara cevap bulmak isterler: yatırım cazip bir getiri sağlayabilir mi? Yatırımın risk derecesi nedir? Yatırımların paraya dönüştürülebilme kabiliyeti nedir? Şirketin nakit akımları, borçlanma ihtiyaçlarını desteklemek için, borç anapara ve faizlerin ödenmesinde yeterli olabilecek mi? İlgili şirket rakipleri ile ne ölçüde rekabet edebilir (Fraser ve Ormiston, 1998: 4)? Farklı mali tablo kullanıcıları işletmeyle ilgili farklı konularda karar almak zorunda oldukları veya aynı konu ile ilgili olsa bile farklı bir yaklaşım tarzına sahip olabilecekleri için, her biri farklı bilgilere ihtiyaç duyarlar (Revsine ve diğerleri, 1999: 11). Fakat mali tablo kullanıcılarının tamamının ihtiyaç duyduğu ortak bilgiler de mevcuttur ki, en azından bu ortak bilgi ihtiyaçlarının mali tablolar ile karşılanması gereklidir.

Mali Tabloların Sunduğu Bilgiler

Ekonomik birimin finansal pozisyonu ve faaliyet sonuçlarını gösteren mali tablolar modelinin temel sınırlılığı, büyük ölçüde tarihi maliyetlere dayanmasıdır. Tarihi maliyetler mali tablo kullanıcılarının ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamamaktadır (Walker, 2002a: 21). Şirketler, ihtiyaç duydukları kaynağı mümkün olan en düşük maliyet ile temin etmek istedikleri için kaynak sağlayıcıların ihtiyaç duydukları bilgileri finansal raporlama ile sunmak isterler (Revsine ve diğerleri, 1999: 4). Bununla birlikte, bazen şirket çıkarları ile hisse senedi sahiplerinin çıkarlarının karşılanması problem kaynağı olabilmektedir. Gelirlerin şişirilerek fazla gösterilmesi ile hisse senedi fiyatlarının artırılması ve yüksek fiyatlardan satış yapmalarının sağlanması hisse senedi sahiplerinin işine gelebilir. Böylece muhasebe hisse senedi sahiplerinin çıkarlarını korurken toplum çıkarlarına zarar verebilecek bir duruma hizmet etmiş olabilir (Penman, 2003: 79-80). Finansal raporlama yapılırken kurum ile hisse senedi sahiplerinin çıkarlarının uyumlaştırılması gerekliliği vardır. Geçici olarak ilgili şirketin hisse senetleri fiyatlarının yükselmesine neden olabilecek bir finansal raporlama yapılması; kar realizasyonu yaparak hisse senetlerini satanlar artık şirketin ortağı olamayacağı için; kurum yaklaşımına göre finansal raporlamanın yapılması "şirketlerin sürekliliği" açısından önemlidir.

Maddi olmayan duran varlıklar, çalışanların yönetimle ilişkileri, çalışanların moral ve yeterlilikleri, müşterilerle ilişkiler, şirketin toplumdaki imajı, yönetimin etkinliği gibi bir şirketi değerlendirmek için gerekli olan bazı bilgiler

şirketin mali tablolarında yer almamaktadır. Bu bilgiler şirket faaliyetlerinin başarısını doğrudan veya dolaylı olarak etkileyebilmektedir (Fraser ve Ormiston, 1998: 31). Bununla birlikte, bu varlıkların nelerden oluşması gerektiği, nasıl değerlendirilmesi gerektiği konusunda bir fikir birliği olmadığı için işletme bilançolarında gösterilmeleri açık bir şekilde spekülasyon olur. Müşteriler bilgi varlıklarına bir değer verdiği sürece, bu durum ilgili şirketin gelirlerini artırıcı yönde bir etki yaparak bilanço da değil fakat gelir tablosunda dolaylı olarak raporlanmış olacaktır (Penman, 2003: 90). Değer göreceli bir kavram olduğu için, müşteriler tarafından farklı şekillerde algılanan değerler ilgili şirketin gelirlerinin arttırarak gelir tablolarına yansımış olacaktır.

Mali Tablolara Olan Güvensizliğin Nedenleri

Muhasebe ve bağımsız denetim firmalarındaki; rekabetçi baskılar, çıkar çatışmaları, etkin olmayan bağımsız denetim fonksiyonları, çok sayıda gerçekleşen hileli finansal raporlama olayları ile denetim başarısızlıkları ve düzgün işlemeyen düzenleyici kurullar; finansal tablo denetiminin doğruluğu, objektifliği ve kalitesi üzerindeki algılanan güven eksikliğini ortaya çıkarmıştır (Rezaee, 2002: 236). IFAC'ın 2002 yılında yayınlamış olduğu "Finansal Raporlamada Kamuoyunun Güveninin Yeniden Kazanılması" adlı raporunda, güvenilirliğin; özellikle algılamayla ilgili ciddi bir problem olduğu sonucuna da ulaşılmıştır (Cheney, 2003: 14).

Finansal raporlama modeline yapılan eleştiriler; kaliteli finansal raporlamayı etkileyen kurumsal yönetim sistemi, bağımsız denetim mesleği ve düzenleyici gözetim modellerini de kapsamalıdır (Walker, 2002b: 22). Çünkü, mali tablolar finansal raporlama sürecine katılan unsurların ortak ürünüdür. Bu unsurların finansal raporlama sürecinde etkin olması gereklidir. Finansal raporlama sürecine katılan kişi ve kurumlar rollerini gereği gibi oynamadıkları zaman finansal raporlama süreci düzgün işlemeyeceği için, süreç sonucunda ortaya çıkan mali tablolar da amaç ve fonksiyonlarını tam olarak yerine getiremeyecektir.

Kurumsal Yönetim Uygulamalarındaki Başarısızlıklar

Yaşanan uluslar arası finansal krizlerin ve şirket skandallarının arkasında yatan önemli nedenlerden biri olan, kamunun ve özel sektörün kurumsal yönetim politikalarının yetersiz olduğu görüşü, kurumsal yönetim (corporate governance) kavramını, dünyada son on yılda gittikçe önem arz eden bir olgu haline getirmiştir (Gürsoy, 2003: 15-16). A.B.D.'deki şirket yönetimlerinde; yeni yönetim kurulu adaylarının belirlenmesinde çok fazla etkinliğe sahip ve kurul toplantılarında gündemi kontrol eden kişi olan, şirketin mevcut veya daha önceki CEO (icra müdür)'nün yönetim kuruluna başkanlık yapmasının çok olağan karşılanması kurumsal yönetime ters düşmektedir (Imhoff, 2003: 121). Yönetim kurulu yönetimin yaptığı işleri ortakların çıkarları doğrultusunda gözetim altında bulundurması gerektiği için üst düzey yöneticinin başkanlık ettiği bir yönetim kurulunun bu fonksiyonunu tam olarak yerine getirmesi beklenemez.

Kurumsal yönetim katılımcıları; , üst yönetim takımı, yönetim kurulu, denetim komitesi iç denetçiler, bağımsız dış denetçiler ve düzenleyici kurullar oluşmaktadır. Mali tabloların kalite, doğruluk, şeffaflık ve güvenilirliğinin sağlanabilmesi tüm olarak kurumsal yönetim sorumluluğunun yerleştirilmesine bağlı olduğu (Rezaee, 2005: 289-290) için, finansal raporlamaya olan güvensizliğin nedenlerinin, genel olarak kurumsal yönetim uygulamalarındaki başarısızlıklar olduğunu belirtebiliriz.

a) İşletme Üst Yönetiminin Başarısızlıkları: Şirket yönetiminin, yönetim kurullarının oluşması ve faaliyetlerinin yürütülmesinde çok fazla etkiye sahip olması, yönetim kurulu üyelerinin yetersiz olması veya yöneticilerin fırsatçı davranışlarını önleyecek kadar bağımsız olamamaları; şirketlerin ortakların çıkarları doğrultusunda yönetilmelerini engellemektedir (Imhoff, 2003: 123). Fakat Enron ve diğer bazı şirket skandallarında görüldüğü gibi, yatırımcıların yatırım arzularını yapay olarak arttırarak borsanın yükselmesini sağlamak amacıyla finansal verileri manipüle etmek bazen şirket yöneticilerine çekici gelebilmektedir (Taparia, 2004: 10). A.B.D.'de yöneticilerin başarıları ve ikramiye planları muhasebe sonuçlarına göre belirlendiği için finansal raporlama ortamı, gelir manipülasyonu, kötü haberleri ertelemek veya gizlemek açısından yöneticileri yüreklendirmiştir. Bu durum mali tabloları, yönetimin zenginlik maksimizasyon stratejisinin odak noktası haline getirmiştir (Imhoff, 2003: 120-121). Denis ve diğerleri (2006) tarafından yapılan çalışmada; şirket yöneticileri tarafından kullanılan ruçhan hakları (stock options) ile hile iddiaları olasılığı arasında pozitif bir ilişki olduğu belirlenmiştir (Gillan, 2006: 387). Bu durum, şirket hisse senetlerinin prim olarak şirket yöneticilerine verilmesi uygulamasının mali tabloların güvenilirlik algılaması üzerine olan olumsuz etkisine işaret etmektedir.

Şirket yönetimleri, şirketin sağlıklı bir görünüme sahip olduğunu veya yatırımcılara sadece iletmek istedikleri mesajları sunmak amacıyla, mali tablolar üzerinde, zaman zaman yaratıcı muhasebe (creative accounting) ya da gelir manipülasyonu uygulamalarına başvurumaktadırlar (Parlakkaya, 2004: 5-6). Yaratıcı muhasebe, uzun dönemli yerleşmiş uygulama ve geleneklerin dışına çıkarak finansal raporları gizli bir şekilde "iyi göstermek" için üst düzey şirket yöneticileri tarafından kendi çıkarlarını korumak için kullandıkları bir yöntemdir (Hsieh ve Tsai, 2006: 64). Matoussi ve Kolsi tarafından yapılan ampirik çalışmada; şirket yöneticilerinin yıl içinde işler devam ederken öncelikli olarak "özel amaçlı girişimleri" kullandıkları, özellikle yılsonunda da farklı tahakkuk seçeneklerini kullanarak manipülasyon yaptıklarını ortaya koymuştur (Matoussi ve Kolsi, 2006: 89). Bu durum şirket yöneticilerinin kendi çıkarlarını öncelemek için, "özel amaçlı girişimleri" kullanmalarının yanında, yasa ve düzenlemeler tarafından farklı muhasebe yöntemlerini seçme konusunda tanınmış olan hakları da işlerine geldiği şekilde kullanarak; finansal tablo kullanıcılarının yanlış karar almalarına neden olabileceğini göstermektedir. Doğal olarak burada ortaya çıkan bilgi asimetrisinin zararlarına küçük yatırımcılar ve bu bilgiye sahip olmayan diğer ortaklar maruz kalacaktır. Bu bilgiyi sonradan da olsa öğrenen yatırımcıların mali tablolara olan güvenleri zayıflayacaktır.

b) İç Denetim Başarısızlıkları: James yapmış olduğu çalışmada; şirketlerin raporlarını "üst yönetime" sunan bir iç denetim departmanına sahip olmaları, finansal raporlama kullanıcılarının bu departmanın hileli finansal raporlamayı önleme kabiliyeti konusundaki güvenilirlik algılamalarını azaltmakta olduğunu ortaya koymuştur (James, 2000: 42-43). Swanger tarafından yapılan bir çalışmada, iç ve dış denetimin aynı muhasebe firması tarafından yerine getirilmesi; bağımsız denetim firmasının algılanan bağımsızlığı üzerine negatif etkisi olduğunu ortaya koymuştur (Swanger, 1998: 60-65)). James yapmış olduğu çalışmada; mali tablo kullanıcılarının; iç denetim fonksiyonunu sahip olduğu kendi departmanına yaptırarak üst yönetime raporlayan şirketlerin mali tablolarına göre, dışardan bir iç denetim grubuna iç denetim işlerini yaptırarak (outsourcing) üst yönetime raporlayan şirketlerin mali tablolarında hile olma olasılığı daha düşük olduğu konusunda bir algılamaya sahip olduklarını ortaya

koymuştur (James, 2000: 41).Kaynak güvenilirlik teorisine göre iç denetçinin yeterlilik açısından daha olumlu algılanabilmesi; iç denetim departmanının sadece uzmanlık açısından yüksek düzeyde olarak görülmesi yeterli değil, aynı zamanda mevcut hilenin doğrusunu keşfedebilme olanağına sahip olarak görülmesi de gereklidir (James, 2004: 19).

c)Etkin Olmayan Şirket Yönetim Kurulları: Şirket ortaklarının tamamı şirketleri yönetemeyeceklerine göre kendi aralarından seçtikleri üyelere oluşan yönetim kuruluna şirketin kendi çıkarları doğrultusunda yönetilmesi için yetki vermektedirler. Yönetim kurulu finansal raporlama sürecin düzgün bir şekilde işleyip işlemediğini sürekli gözetlemek zorundadır. Şirketlerin büyümesi, ortak sayısının artması, şirket yönetim kurullarının yüklerini arttırdığı için yönetim kurullarına finansal raporlama süreci ile ilgili sorumluluklarını yerine getirmede yardımcı olması amacıyla denetim komiteleri de oluşturulmuştur.

Yönetim kurulları ve onların denetim komiteleri ile finansal raporlamanın doğruluğu ve güvenilirliği arasında çok önemli bir ilişki vardır. Zayıf bir yönetim kurulunun etkin olmayan bir denetim komitesi doğurması olasılığı yüksektir. Bu kombinasyon geniş çaplı, karmaşık ve farklılaşan operasyonlara sahip olan büyük şirketlerin mali tablolarının denetim işini de zorlaştırmaktadır (Walker, 2002a: 8). Yönetim kurulu üyelerinin mümkün olduğunca şirket yöneticilerinden bağımsız davranabilen üyelere oluşması finansal raporlama sürecinin gözetiminin daha sağlıklı bir şekilde yapılmasına katkı sağlayacaktır. Yönetim kurulu fonksiyonlarını etkin bir şekilde yerine getiremediği zaman, finansal raporlamanın gerçekleri yansıtmama olasılığı artacağı için, mali tablolara olan güvenilirlik algılamasının zayıflayacağı düşünülmektedir.

d)Bağımsız Denetim Başarısızlıkları: Yatırımcılar ve diğer finansal bilgi kullanıcıları, bağımsız denetçilerden finansal raporlama sürecine dürüstlük, bağımsızlık, objektiflik, mekanik doğruluk kazandırmalarını ve finansal tabloların yanlış bilgi içermelerini önlemelerini beklemektedirler (Walker, 2002a: 13). Bağımsız denetçiler profesyonel olarak işletme varlıkları ile ilgili hileleri değil, basit mali tablo maddi hatalarını ortaya çıkarmak için ücret almaktadırlar. Bu durum mali tablo kullanıcılarının beklentileri ile bağımsız denetçilerin ortaya koydukları arasında bir boşluk oluşturmaktadır (Rezaee, 2004: 138). Humphrey (1992) kamuoyunun denetim rolü algılaması ile bağımsız denetçilerin denetim rolü algılaması arasındaki farklılığı “denetim beklentileri boşluğu” olarak tanımlamaktadır (Shaikh ve Talha, 2003: 527). Finansal tablo hilelerinin ortaya çıkarılması konusunda, mali tablo kullanıcılarının bağımsız denetçinin sorumluluğu hakkındaki beklentileri “mutlak güvence” olarak algılamasına rağmen, bağımsız denetçinin özellikle SAS No.82 ve diğer düzenlemeler kapsamındaki hile ile ilgili sorumluluğu; “önemlilik” kavramı çerçevesinde “mantıklı güvence” vermek olarak düzenlenmiştir (Erdoğan, 2002: 20). Bununla birlikte, denetim süreci boyunca dikkate alınan önemlilik düzeyinin bağımsız denetçiler tarafından belirlenmiş olması, mali tablo kullanıcıları için nelerin önemli nelerin önemli olmadığını bağımsız denetçiler tarafından belirlenmesi anlamını taşır ki bu bir paradokstur (Shaikh ve Talha, 2003: 521). “Nitel önemlilik düzeyi” konusunda uygulanabilir, anlaşılır düzenlemelerin olmaması nedeniyle, bağımsız denetçiler ağırlıklı olarak “nicel önemlilik düzeyi”ni ön plana çıkarmışlardır. Enron olayı sadece nicel önemlilik üzerinden hareketle yapılan bağımsız denetimin başarıya ulaşamayabileceğini göstermiştir (Erdoğan, 2006: 119). Bağımsız denetçiler mali tablo kullanıcılarının beklentilerini

karşılayamadıkları için finansal raporlamanın güvenilirliği azalmaktadır.

1990 yıllarda A.B.D.’de bağımsız denetçilere karşı müşterilerinin çıkarlarını korumaları ile ilgili açılan yolsuzluk davalarında hızlı bir artış olması ve şirketlerin büyük ölçüde zarara uğramaları, bağımsız denetim dolayısı ile denetlenen mali tabloların kamuoyunda güven kaybına uğramıştır (Fraser ve Ormiston, 1998: 11-14). A.B.D.’de 1970 yılların ortalarında muhasebe (CPA) şirketlerine reklam yapabilmeye izni verilmiştir. Bunun sonucunda, rekabet edebilmek için denetim maliyetlerini düşürme baskısına maruz kalan bağımsız denetim şirketlerinin denetim personel kalitesi ve ücretlerinde kısıntıya gitmeleri daha düşük kaliteli bağımsız denetimi doğurmuştur (Imhoff, 2003: 120). Şirketlerin sıklıkla denetçi değişikliğine gitmeleri açıklamış oldukları finansal bilgiler hakkında bir takım problemlerin olabileceğinin işareti sayılabilir (Fraser ve Ormiston, 1998: 12). Bağımsız denetçi değişikliklerinin bazılarının, müşteri firmanın büyümesi gibi haklı nedenlere sahip olmasına rağmen, bazıları da “görüş satın alma” (opinion shopping) nedenleri ile yapılmaktadır (Lu, 2006: 562). Müşteri işletme kendi istediği yönde görüş bildirecek olan bir bağımsız denetçi bulduğu zaman hemen denetçi değişikliğine gidebilmektedir.

Hodge yapmış olduğu çalışmada, denetlenmiş finansal bilgilerin güvenilirliğindeki azalmanın muhtemel bir nedeni, beş yıl öncesinden bu yana, beş yıl boyunca, algılanan denetçi bağımsızlığındaki azalma olduğunu ortaya koymuştur (Hodge, 2003: 44). Muhasebe şirketlerinin bazı müşterileri için, bağımsız denetim ve yönetim danışmanlığı rollerini aynı zamanda üstlenmeleri finansal raporlama sürecinin kalite, doğru ve dürüstlüğü hakkında soru işaretlerini ortaya çıkarmıştır (Imhoff, 2003: 119). Yönetimin bir fonksiyonu olarak görülen muhasebe sisteminin kurulması ve yürütülmesinde danışmanlık hizmeti vermiş olan denetçiler aynı şirketin bağımsız denetimini yaparken bağımsız davrandıklarını söylemeleri ne ölçüde inandırıcı olduğu en önemli tartışılmalı konular arasındadır (Swanger, 1998: 11). Bu durum, denetçilerin objektiflik ve bağımsızlıklarını zayıflatan çıkar çatışmasını ortaya çıkarmış, bu da denetim başarısızlıkları ile sonuçlanmıştır (Rezaee, 2004: 137). Uzun yıllar aynı müşteri şirkete aynı bağımsız denetim şirketi tarafından denetim hizmetinin verilmesi, bağımsız denetçinin objektifliğini zedeleyebilir. Ayrıca, müşteri işletme faaliyetlerinin bağımsız denetçi tarafından yakından bilinmesi, denetimin tam olarak yapılmamasına neden olabilir (Walker, 2002a: 17). 1986 yılında oluşturulan Enron A.Ş., bağımsız denetçi olarak Arthur Andersen Denetim şirketini seçmiş, yaklaşık olarak 16 yıl denetim Andersen tarafından yapılmıştır (Parlakkaya, 2004: 75). Bağımsız denetçinin denetim dışı vermiş olduğu danışmanlık hizmetleri karşılığında elde ettiği ücret, toplam bağımsız denetim hizmeti karşılığı almış olduğu ücretten çok fazla olduğunda; müşteri şirketi memnun etme yönünde bir baskı oluşarak denetçi bağımsızlığının tehlikeye girebileceği genel olarak kabul edilen bir görüştür (Walker, 2002a: 14). Pricewaterhouse Coopers muhasebe denetim danışmanlık şirketi 2001 yılında, Tyco International Ltd. şirketinden bağımsız denetim ücreti olarak 13 milyon dolar kazanç elde etmesine rağmen aynı şirkete vergi danışmanlığı karşılığında 18 milyon dolar elde etmiştir (Wild ve diğerleri, 2003: 23). 2000–2001 döneminde, Arthur Andersen tarafından Enron’un hileli finansal raporlama yapmasına göz yumularak ortaya çıkan illegal durumun arkasında yatan en önemli motivasyonun, Enron tarafından Andersen denetim firmasına, denetim dışı hizmetleri karşılığı ödenmiş olan çok fazla tutardaki ücretler olduğu belirtilmiştir (Klein, 2003: 353). Bağımsız denetçiler tarafından çift rol üstlenilmesi,

mali tablo kullanıcıları tarafından rollerin çatışması şeklinde algılanması olasılığını ortaya çıkarmaktadır. Bağımsız denetimin mali tablo kullanıcıları tarafından başarısız olarak algılanması, mali tabloların güvenilirliğini azaltmıştır.

Asıl-Vekil Sorunu

Jensen ve Meckling (1976) tarafından raporlanmış olan vekil teorisi, şirket paydaşlarının çıkarlarının sürekli çatışmakta olduğunu önermektedir. Vekil davranışı, fırsatçılık ve kişisel çıkar maksimizasyonu olarak karakterize edilmektedir (Matoussii ve Kolsi, 2006: 72). Temsil problemi işletme sahipliği ile işletme yönetiminin birbirinden ayrılması ile ortaya çıkmıştır. İstihdam edenler asıl istihdam edilenler vekil (yöneticiler) olarak adlandırılır. Vekiller asılların belirlediği sınırlılıklar içerisinde kendi çıkarlarını maksimize etmeye çalışınca, asılların çıkarları ikinci planda kalabilmektedir (Bromwich, 1992: 316-317). Dönem sonlarında şirket yöneticilerine maaşlarına ek olarak hisse başına karlardaki artış oranına göre ikramiye ödemesi şeklindeki uygulamalar, şirket yöneticilerinin kendi çıkarlarını şirket hissedarlarının çıkarlarından daha üstün görmelerine neden olabilmektedir (Fridson ve Alvarez, 2002: 10). Sonuçta, yöneticiler daha fazla ikramiye alabilmelerine rağmen, şirket hissedarlarının refah düzeylerinde bir gerileme ortaya çıkmaktadır.

Vekil tarafından tercih edilen hareket tarzı asıl tarafından gözlenemeyebilir ki bu “gizlenen hareket problemi”ni oluşturur. Vekillerin sahip olduğu gizli bilgiler asıllar tarafından anlaşılabilir ki bu da “gizlenen bilgi problemi”ni oluşturur (Bromwich, 1992: 318). Bu iki problem “bilgi asimetrisi problemi”nin doğmasına yol açar ki, bu durum etkin olmayan piyasa şartlarının oluşmasına yardım eder.

Sahiplik yapısı finansal raporlamanın kalitesini etkiler (Wang, 2006: 620). Sahiplik ve yönetimin tek elde toplanmış olduğu şirketlerde; işletme faaliyetleri hakkında işletme dışındakilere vekil tarafından “hesap verebilirlik”, işletme sahipleri açısından önemli olmasa da; müşteriler, satıcılar, kredi kurumları ve devlet gibi diğer işletme ilgilileri açısından, önemli bir sorumluluk olarak devam edecektir (Bayri, 2006: 133). Bununla birlikte, işletme dışındaki hissedarlar veya kreditorler ile şirket yöneticilerinin çıkarları sıraya konularak, sunulan mali tablolar yoluyla asıl-vekil çatışmasının ortaya çıkardığı sorunlar azaltılmaya çalışılmaktadır (Wang, 2006: 620). Asıl-vekil ilişkilerinde ortaya çıkan problemlerin çözümü için yöneticiler; gözetim, bağımsız denetim ve garanti mektubu gibi yöntemlerle kendi çıkarları doğrultusunda hareketlerinin sınırlandırılmış olduğu konusunda bilgi kullanıcılarını ikna etmeye çalışmaktadırlar (Bromwich, 1992: 323). Asıl ile vekilin sahip oldukları bilgi farklılıklarının düzeyi ne kadar fazla ise ve finansal raporlama ile bu farklılıklar giderilemiyorsa, finansal tablo kullanıcılarının finansal raporlamaya olan güven algılarının ölçüde azalacağı beklenir.

Hileli Finansal Raporlama

Bilerek yanıltıcı mali tabloların hazırlanması, hileli finansal raporlama olarak adlandırılır (Needles ve diğerleri, 1999: 223). Hileli finansal raporlama, doğru olmayan mali tabloların şirketler tarafından bilerek, isteyerek, mali tablo kullanıcılarını yanıltmak veya yanlış yönlendirmek amacıyla hazırlanması ve yayınlanması teşebbüsüdür (Rezaee, 2005: 279). Hileli finansal raporlamanın nedenlerinden bir tanesi de, pozitif muhasebe teorisi gereği yönetimin rasyonel davranarak kendi çıkarlarını maksimize etmek istemesidir

(Brownlee II ve diğerleri, 1994: 245). Finansal raporlama sürecinin kalitesinden ve güvenilir mali tabloların üretilmesinden işletme yönetimi sorumlu olduğu için, mali tablo hileleri ile yönetim hileleri eş anlamlı olarak kullanılabilir (Rezaee, 2002: 2). Bununla birlikte hileli finansal raporlamayı anladığı veya anlamak için gerekli mesleki özeni göstererek, durumu raporlarına yansıtmayan bağımsız denetçilerin de sorumlulukları vardır.

Hileli finansal raporlamayı önlemek için gerekli yöntem ve araçları araştırmak, geliştirmek amacıyla 1980’lerin sonlarında kurulmuş olan Treadway Komisyonu, hileli finansal raporlamanın, çoğunlukla finansal sorunlar yaşamakta olan şirketlerle ilişkili olduğunu gözlemlemiştir (Chorafas, 2000: 70). ABD’de ortaya çıkan finansal raporlama skandalları incelendiğinde, mali tablo hilelerinin yaklaşık %20’si şirket borçları ve giderlerinin olduğundan düşük, %80 ise gelirlerin ve aktiflerin olduğundan yüksek gösterilmesi şeklinde gerçekleşmiştir (Rezaee, 2005: 280–286). Enron, Xerox, Lucent ve benzer büyük şirketler tarafından işlenmiş olan yüksek düzeyli mali tablo hileleri, bağımsız denetimden geçmiş mali tabloların doğruluğu, güvenilirliği, kalitesi ile kurumsal yönetimin etkinliği ve güvenilirliği gibi konuları gündeme taşımıştır (Rezaee, 2002: 7-18). Kaplan ve Roll (1972) yaptıkları çalışmada; bir firma şirket gelirlerini muhasebe manipülasyonları ile şişirilmiş olarak gösterdiği zaman; önce hisse senedi fiyatları kısa dönemli ve geçici olarak yükseleceği, fakat daha sonra hisse senedinin piyasa fiyatının şirketin gerçek piyasa değeri düzeylerine gelme eğilimi göstereceği sonucuna ulaşmışlardır (Jupe ve diğerleri, 1995: 14). Ortaya çıkan, muhasebe manipülasyonları ve hileli finansal raporlama skandallarından sonra ilgili şirketlerin hisse senedi fiyatları aşırı değer yitirmiş bazıları piyasadan silinmişlerdir. Bu durum, hileli finansal raporlama ve muhasebe manipülasyonlarının mali tabloların güven kaybetmesinin nedenlerinden biri olduğunu göstermektedir.

SONUÇ

Özellikle Enron, WorlCom v.b finansal raporlama skandallarından sonra mali tablo kullanıcılarının güvenlerinin sarsıldığı anlaşılmıştır. Konuyla ilgili literatür incelenerek, mali tablolara olan güven kaybının başlıca nedeni kurumsal yönetim başarısızlıkları olarak saptanmıştır.

Kaynak güvenilirlik teorisi kapsamında, mali tabloların kaynağı olarak; işletme yönetimleri, yönetim kurulları, iç denetim, denetim komiteleri ve bağımsız denetim gibi unsurlar ele alınmıştır. Bu unsurlardan herhangi biri veya bir kaç mali tablo kullanıcıları tarafından, “yeterli” (işini bilen uzman) aynı zamanda “tarafsız” olarak algılanmaması, mali tabloların güvenilir olarak algılanmaması sonucunu doğurmuştur. Bir başka ifadeyle, mali tablo kullanıcılarının beklentilerinin karşılanmaması güven kaybına neden olmuştur.

İlgili literatürün incelenmesi sonucunda, işletme üst yönetim, iç denetim ve bağımsız denetim başarısızlıkları ile etkin olmayan yönetim kurulları, asıl vekil sorunu ve hileli finansal raporlama mali tablolarda oluşan güven erozyonunun nedenleri olarak saptanmıştır. Çalışmanın mali tablolara güven kazandırılması ile ilgili araştırmalara yardımcı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aslan, S. ve Arzova, B. (2004). "Denetçi Raporlarının Kamunun Aydınlatılması Yönüyle İnternet Ortamında Yayınlanması: Beş Ülke Ve Türkiye Kıyaslaması", *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*. Cilt 6, Sayı:2, (Haziran), s.74–75.
- Bayri, O. (2006). "Hesap Verebilirlik ve Hesaplaşabilirlik (Accountability) Kavram ve Kültürü İçinde Muhasebenin Rolü ve Önemi", *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*. Cilt:8, Sayı:2, (Haziran), s.133.
- Bromwich, M. (1992). *Financial Reporting, Information and Capital Markets*, London: Pitman Publishing.
- Brownlee II, E. R., Ferris, K. R. ve Haskins, M. E. (1994). *Corporate Financial Reporting*, Second Edition, Boston:Richard D. Irwin Inc.
- Cheney, G. (2003). "Credibility Gap Threatens World Financial Reporting" *Accounting Today*. (Sep 22-Oct.5); Accounting & Tax Periodicals, www.webcpa.com (07.02.2006) s.14
- Chorafas, D. N. (2000). *Reliable Financial Reporting and Internal Control*, New York: John Wiley & Sons. Inc.
- Desai, M.A. (2005). "The Degradation of Reported Corporate Profits", *The Journal of Economic Perspectives*, Vol. 19, Number 4, (Fall), p.171.
- DeZort, F. T., Hermanson, D. R. ve Houston, R. W. (2003). "Audit Committee Member Support for Proposed Audit Adjustments: A Source Credibility Perspective", *Auditing: A Journal of Practice & Theory*. Vol.22, No.2, (September), s.192.
- Erdoğan, N. (2002). "Hileler Karşısında Denetçinin Sorumluluğu ve SAS.No.82", *Muhasebe ve Denetime Bakış*. Yıl:2, Sayı:6, Şubat, s.20.
- Erdoğan, N. (2006). "Muhasebe Denetiminde Niteliksel Önemliliğin Önemi", *Muhasebe ve Finansman*, Sayı:31, (Temmuz), s.119.
- Fraser, L. M. ve Ormiston A. (1998). *Understanding Financial Statements*, Fifth Edition, New Jersey: Prentice-Hall Inc.
- Fridson, M. ve Alvarez, F. (2002). *Financial Statement Analysis*, Canada: John Wiley & Sons Inc.
- Gillan, S. L. (2006). "Recent Developments in Corporate Governance: An Overview", *Journal of Corporate Finance*, Vol.12, Issue 3, (June), s.387.
- Gürsoy, E. (2003). "Kurumsal Yönetim (Corporate Governance)", *Yatırım Dünyası*. Mart, ss.15–16.
- Hodge, F. D. (2003). "Investors' Perceptions of Earnings Quality, Auditor Independence, and the Usefulness of Audited Financial Information", *Accounting Horizons*. Vol.17, Supplement, p.44.
- Hsieh, L.F. ve Tsai, Y.T. (2006), "Information Asymmetry, Creative Accounting and Moral Choice: An Apocalypse of Procomp Informatic Ltd.", *Journal of American Academy of Business, Cambridge*. Vol.6, No.2, (March), s.64.
- IFAC, (2004). "International Federations of Accountants Strategic Plan for the Years 2005–2008", November, http://www.ifac.org/Downloads/IFAC_Strategic_Plan_2004.pdf (24.08.2005) p.6.
- Imhoff, E. A. (2003). "Accounting Quality, Auditing, and Corporate Governance", *Accounting Horizons*. Vol.17, Supplement, pp.119-123.
- James, K. L. (2000). "The Effects of Internal Audit Outsourcing on Financial Statement Users' Confidence in Their Protection From Fraudulent Financial Reporting", *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. A Dissertation Presented For The PhD. The University of Tennessee, Knoxville.
- James, K. L. (2004). "Structuring Internal Audit Reporting to Enhance User Confidence", *Internal Auditing*. Vol.19, No.1. (Jan./Feb.), pp.18–19.
- Jupe, R. E. ve Diğerleri. (1995). *Cases in Company Financial Reporting*, Second Edition, London: Paul Chapman Publishing Ltd.
- Klein, A. (2003) "Likely Effects of Stock Exchange Governance Proposals and Sarbanes –Oxley on Corporate Boards and Financial Reporting", *Accounting Horizons*. Vol.17, No.4, December, p.353.
- Livingston, P. (2002), "We're The Front Line For Shareholders", *Financial Executive*. Vol.18, No.1, (Jan/Feb), s.6.
- Lu, T. (2006), "Does Opinion Shopping Impair Auditor Independence and Audit Quality?", *Journal of Accounting Research*. Vol. 44, No.3, (June) s.562.
- Meigs, R. F. ve Meigs, W.B. (1992). **Financial Accounting**, seventh Edition, New York: McGraw-Hill, Inc.
- Matoussii, H. ve Kolsi, M. C. (2006). "The Interaction Between Accruals Management and Financial Engineering with Special Purpose Entities", *Journal of Human Resource Costing & Accounting*. Vol.10, No.2, pp.72-89.
- Needles, B. E. ve Diğerleri, (1999). *Principles of Financial Accounting*, Boston: Houghton Mifflin Company.
- Otlu, F. ve Uğur, A. (2006). "Bilanço Dışı Finanslama Tekniği Olarak Özel Amaçlı Şirketler", *Muhasebe ve Denetime Bakış*. Yıl:5, Sayı:18, (Nisan), ss.120–122.
- Özbirecikli, M. (2006). "Bağımsız Denetçinin Müşteri Firmanın Yolsuzluk Eylemi Karşısındaki Tutumu: Şirket Yolsuzluk Vakaları ve Yasal Düzenlemeler Çerçevesinde Bir İnceleme", *Muhasebe ve Denetime Bakış*. Yıl:5, Sayı:18, (Nisan), s.9–13.
- Parlakkaya, R. (2004). *Özel Amaçlı Girişimlere İlişkin Muhasebe Sorunları*, 1. Basım, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Penman, S. H. (2003). "The Quality of Financial Statements: Perspectives from the Recent Stock Market Bubble", *Accounting Horizons*. Vol.17, Supplement, pp.78–90.
- Revsine, L., Collins, D. W. ve Johnson, W. B. (1999). *Financial Reporting & Analysis*, New Jersey: Prentice Hall.
- Rezaee, Z. (2002). *Financial Statement Fraud Prevention and Detection*, New York: John Wiley & Sons. Inc.
- Rezaee, Z. (2004) "Restoring Public Trust In The Accounting Profession By Developing Anti-Fraud Education, Programs, and Auditing", *Managerial Auditing Journal*. Vol.19, No.1, pp.136–138.
- Rezaee, Z. (2005). "Causes, Consequences, and Deterrence of Financial Statement Fraud", *Critical Perspectives on Accounting*. Vol.16, Iss.3, (April), pp.280–290.
- Shaikh, J. M. ve Talha, M. (2003). "Credibility and Expectation Gap in Reporting on Uncertainties", *Managerial Auditing Journal*. Vol.18, No.6/7, pp.517–527.
- Sinleton-Green, B. (2002). "Enron'un Sonuçları" Accountancy. April 2002, Cengiz Toraman (çev.), *Muhasebe Finansman Dergisi*, Sayı 15, (Temmuz), s.92.
- Sinleton-Green, B. (2002). "Enron: Dolandırıcılık Sistemi Nasıl Çalıştı", Accountancy, May 2002, Cengiz Toraman (çev.), *Muhasebe Finansman Dergisi*, Sayı 16, (Ekim), s.56.
- Swanger, S. L. (1998). "The Effect of Internal Audit Outsourcing on Financial Analysts' Perceptions of External Auditor Independence, Financial Statements Reliability and Investment Desirability", *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. (Submitted in the Darla Moore School of Business University of South Carolina, South Carolina.
- Taparia, J. (2004). *Understanding Financial Statements*, Illinois, U.S.A.: Marion Street Press Inc.
- Toraman, C. (2002). "Enron Olayı ve Bu Olaydan Çıkarılması Gereken Dersler", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. (Tem.), Sayı.15, ss.88-89.
- United Nations, (2003). *Accounting and Financial Reporting Guidelines for Small and Medium-Sized Enterprises Level 3 Guidance*, New York: United Nations Conference on Trade and Development, s.2.
- Walker, D. M. (2002). "Protecting the Public Interest, Selected Governance, Regulatory Oversight, Auditing, Accounting, and Financial Reporting Issues", United State General Accounting Office (GAO), (March 5), <http://www.gao.gov/new.items/d02483t.pdf> (26.08.2005), pp.8-21.
- Walker, D. M. (2002). "Accounting Profession: Oversight, Auditor Independence, and Financial Reporting Issues", (May 3,), United States General Accounting Office Washington, <http://www.gao.gov/new.items/d02742r.pdf> (23.08.2005) pp.7–22.
- Wang, D. (2006). "Founding Family Ownership and Earnings Quality", *Journal of Accounting Research*. Vol.44, No.3, (June), p.620.
- Wild, J. J. K., Subramanyam R. ve Halsey, R. F. (2003). *Financial Statements Analysis*, Singapore: Mc Graw H